

KVALITATIVNA METODOLOGIJA ČIKAŠKE SOCIOLOŠKE ŠKOLE

Ognjen Čaldarović
Filozofski fakultet, Zagreb

SAŽETAK

Čikaška sociološka škola poznata je u sociologiji i po svojoj metodološkoj i urbanoj orijentaciji. U radu se razmatraju osnovne epistemološke karakteristike kvalitativne metodologije koja je korištena u nizu socioloških istraživanja. U tom smislu prezentirani su osnovni metodološki okviri studije Thomasa i Znaničkog **The Polish Peasant**, zatim studije Lyndtovih o Middletownu, a naglašene su i neke osnovne metodološke karakteristike drugih značajnijih monografija.

U drugom dijelu rada razmatraju se problemi kvalitativne metodologije u šezdesetim i sedamdesetim godinama ovog stoljeća. Raspravljaju se neka osnovna polazišta H. S. Beckera, H. Garfinkela i drugih i ukazuje na nužnu povezanost socioloških metoda kao jedinog ispravnog načina pristupa izučavanju društvenih fenomena.

Čikaška škola dvadesetih i tridesetih godina ovog stoljeća je u sociologiji poznata podjednako po svojoj »urbanoj« kao i »metodološkoj« orijentaciji.

Potrebno je, međutim, imati na umu da se iz današnje perspektive sociološke metodologije o nekoj striktnoj metodologiji tada teško moglo i govoriti. Otkrivanje metode intervjua, davanja znanstvene ozbiljnosti metodama promatranja i sudjelujućeg promatranja, bili su **tek prvi koraci** u formiranju ukupne sociološke metodologije i socioloških metoda. Osim pragmatičnih rasprava o pravilnom izboru metoda koje su karakterističnije za današnja razmatranja o pitanjima sociološke metodologije, a koja su bila manje prisutna u doba rane čikaške sociologije, pitanja osnovne epistemološke orijentacije bila su također povremeno postavljena, što je naročito vidljivo na primjer, u posebnom »metodološkom dodatku« studije od **Thomasa i Znaničkog** o poljskom seljaku u Evropi i Americi.

Socijalni problemi koji su se uočavali u velikom gradu proučavali su se **prije svega kao monografske analize i svaki je posebn slučaj bio proučavan kao aproksimacija ili devijacija od tipičnog**. To je, ne samo omogućilo detaljno upoznavanje pojedinih situacija, nego je dovelo i do mogućnosti formira-

nja različitih komparativnih studija. Rana američka sociologija nastala na tradiciji filozofske i sociološke njemačke škole s kraja prošlog i početka ovog stoljeća, nije preuzela »totalizirajući pogled na svijet« i prestala je promatrati pojave u njihovom totalitetu. »Svijet je jednostavno bio uzet kao dat... Integracija svijeta ostavljena je biznismenima i političarima. Sociolog je želio rutinizirati funkcioniranje dobrog društva kod kuće koncentrirajući se na industrijske probleme obitelj, ponašanje grupa u njihovom prirodnom okruženju« (**Bensmann, J. et al.**, eds., 1982, str. 193). **Gerth**, osim ovoga, opominje i da je takva implicitna pretpostavka proučavanja posebnih društvenih problema, a bez njihove povezanosti s »totalitetom«, dovela također do specijalizacije sociologa pa se kasnije više ne može govoriti o »... sociologu uopće« nego o »specijalisti u sociologiji obitelji, javnom mnijenju, kriminologiji, malim grupama, metodologiji i metodama, rasnim odnosima, itd. **ad infinitum**« (Ibid., str. 199).

»Rutinizirajući način proučavanja društva« kako to **Gerth** spominje, doveo je do toga da su se svi širi uzorci pojava ostavljali »po strani«, a nasuprot tome sve je više jačala tendencija specijalizacije proučavanja pojedinih, izdvojenih, posebnih društvenih problema čije se precizno proučavanje postupno gubilo u svojoj nepovezanosti s uzročnim lancem pojava koje su dovele do njegovog javljanja. Jedna od ideja koja je rukovodila takav razvoj socioloških analiza bila je i želja da se osigura što preciznija predikcija razvoja pojedinih pojava — što se bolje jedna pojava upozna, to se s više sigurnosti može govoriti o mogućnosti predikcije njezinog razvoja. Nepotrebno je posebno spominjati da se naročito u sociologiji koncentracija na izdvojene probleme i procese najmanje može povezati s uspješnom predikcijom tih istih pojava.

The Polish Peasant

Dobru ilustraciju epistemološkog i metodološkog okvira cijele rane čikaške škole moguće je naći u metodološkoj bilješci (Methodological Note) studije **Thomasa i Znanieckog The Polish Peasant in Europe and America** (Poljski seljak u Evropi i Americi).¹ Ostavivši po strani autorstvo ovog metodološkog dodatka ukazat ćemo na bitne elemente koje su ova dva autora naglasili. Osnovni okvir kroz koji se raspravlja epistemološka i metodološka problematika je **proces socijalne evolucije** i **proces racionalizacije ljudskog društva**. Autori smatraju da se u procesu socijalne evolucije svjesna i racionalna tehnika sve više uključuju u život, a istovremeno sve više jača i kontrola nad prirodom, odnosno nad socijalnim svijetom. Osim tih procesa raste i objektivna težnja za spoznajom svijeta. Proces socijalne evolucije sve se više »ubrzava«, smatraju autori, u suvremenom društvu (ne treba zaboraviti da je esej pisan 1919. godine!), i stabilitet postojećeg socijalnog okvira nalazi se u stalnoj izmjeni. Istodobno, razvijaju se i nove tehnike koje će omogućiti detaljniju elaboraciju ljudskog društva. Osnovni sociološki okvir osim procesa socijalne evolucije i racionalizacije dopunjen je i prihvaćanjem karak-

¹ Usp. u **Bierstedt, R.** ed., 1969, str. 83—124 ili u **Janowitz, M.** ed., 1966, str. 257—288 (skraćeno) ili u originalnom izdanju **Thomas, W. T., Znaniecki, F.**, 1919.

terističnog antropološkog okvira o proučavanju ljudske zajednice u relacijama dinamičkog ekvilibrijuma. Kada se jednom ekvilibrij poremeti, potrebno je otkriti procese koji će ponovno dovesti do uspostavljanja novog dinamičnog ekvilibrijuma. Ne treba posebno spominjati da se »brzina socijalne evolucije« i proces racionalizacije smatraju silama koje donose bitne promjene ravnoteži dinamičkog ekvilibrijuma.

Autori u nastavku svog ogleđa raspravljaju o nekim karakterističnim »lažnostima« tipičnim za »samorazumijevajuću« ili, kako je često nazivaju, »praktičnu« sociologiju.

Prva ideja koja ne odgovara istini je da se spoznaje socijalna realnost, jer se u njoj živi te se problemi mogu shvatiti na osnovi vlastitog empirijskog iskustva. Uzimajući primjer prilagodbe individue okolini, autori pokazuju da se ono što se često smatra »perfektnom prilagodbom« može shvatiti na nekoliko načina, odnosno da može nastati kao rezultat nekoliko sasvim različitih procesa. Individua može biti odlično prilagođena svojoj okolini zbog izrazito snažne socijalne kontrole ili pak zbog niskog praga zahtjeva koje dotična individua postavlja svojoj prilagodbi. Empirijsko »osjećanje« pojedinih situacija nije prema tome nikakva garancija da se posjeduje »ispravna« spoznaja o dimenzijama isječka socijalne realnosti u presjeku vremena.

Druga pretpostavka koja se također smatra lažnom i u koju često upadaju predstavnici tzv. praktične sociologije je da se sociološka analiza orijentira samo na one procese i pojave koje vode socijalnoj reformi, odnosno pragmatičnoj primjeni rezultata analize u odgovarajućoj socijalnoj akciji (socijalna politika, socijalni rad). Međutim, ako se želi provoditi ozbiljno istraživanje onda se, smatraju autori, sva praktična razmatranja moraju isključiti. Drugim riječima, element »praktičnosti« i »primjenljivosti« istraživanja ne smije biti kriterij za procjenu uspješnosti pojedinog sociološkog istraživanja.

Treća pogreška praktične ili samorazumijevajuće sociologije je implicitna pretpostavka da svaka grupa društvenih činjenica može biti teorijski i praktički razmotrena u arbitrarnoj izolaciji od drugih društvenih činjenica, odnosno od »ostatka« društva. Sociološki entiteti se ne smiju dakle izdvajati iz cjeline socijalnih procesa.

Četvrta pogrešna pretpostavka odnosi se na krivu ideju da ljudi reaguju na isti način na iste podražaje neovisno o njihovoj individualnoj ili socijalnoj prošlosti, a **peti** se pogreška sastoji u pretpostavci da postoji direktna korespondencija između osoba koje naseljavaju odgovarajući teritorij i njihovog ponašanja.

Problem na koji autori upozoravaju, a koji je značajan za postizanje objektivnijeg pristupa, je problem **izbjegavanja subjektivnog pristupa**. Subjektivne interpretacije mogu se izbjeći na dva osnovna načina — društveni problemi mogu se proučavati monografskom metodom ili se društvene probleme treba utvrđivati na posebnim slučajevima, a onda ih povezivati s cjelinom društvenih procesa. Međutim, osnovni metodološki princip koji treba primijeniti kada se istražuju pojave u društvu je da se njima treba pristupiti »kao da se o njima ništa ne zna« (tabula rasa, terra incognita). Tek kasnije, a što je posebno značajno za davanje ocjene o karakteru kvalitativne meto-

dologije, treba pristupiti formuliranju znanstvenih hipoteza. Autori su ukazali na problem koji se kasnije često razrađuje na primjer u radovima **H. S. Beckera** a to je da se zapravo osnovna razlika između tzv. kvalitativne i kvantitativne metodologije sastoji u tome da kvalitativna metodologija prilazi proučavanju problema, a da **nema unaprijed definiranu sliku o istraživanoj situaciji te ne želi proučavanje svesti na ispunjavanje ranije zamišljene ideje**, dok kvantitativna metodologija pristupa proučavanju problema na takav način da ih želi svesti u unaprijed postavljene hipotetske okvire i time dokazati i čvrstinu svog koncepta i ispravnost izabrane metodologije. Zanimljivo je uočiti da su **Thomas i Znaniecki** ukazali na te probleme još davne 1919. godine.

Autori dalje naglašavaju da su dva najznačajnija refleksivna problema pred društvenim znanostima — ovisnost individue od društvene organizacije ali istovremeno i problem ovisnosti socijalne organizacije o individui. Takvo dijalektičko postavljanje problematike samo za sebe također je zanimljiva činjenica. Da bi riješili problem odnosa individue i društva i odnose međusobne uvjetovanosti, autori uvode dva pojma kojima žele razjasniti međuuvjetovanost. Uvode pojam **socijalne vrednote i pojam težnje**.²

Osnovni problem koji se autorima isprijedio u provođenju analize o poljskom seljaku u Evropi i Americi je naravno bio problem adaptacije individue novim socijalnim okolnostima, ali u određenom smislu i adaptaciji socijalne sredine pod djelovanjem individue. Ta dva pojma koja uvode u svoju analizu, trebala su pomoći da se ta problematika razriješi. Socijalna vrednota se očigledno odnosi na »objektivnu« karakteristiku pojedinog fenomena, dok se namjera (težnja) odnosi na »subjektivnu« razinu. Međutim, socijalna vrednota oponirana je bilo kojoj činjenici, jer potonja nema nikakvo društveno značenje. Tek kada pojedina prirodna činjenica zadobiva odgovarajuće socijalno značenje, tek onda postaje činjenica koja ima određenu socijalnu vrijednost, koja se konstituira iz međuodnosa namjere (individualna razina) i socijalne vrijednosti (objektivna razina).

Osim problema razjašnjavanja elemenata socijalne adaptacije individue, autori su se u metodološkom dodatku susreli s potrebom razjašnjavanja pojma kauzalnosti socijalnih pojava i pokušaja objašnjenja pojma socijalne promjene. »Dijalektičkim« sjedinjavanjem individualne i objektivne razine preko dvaju pojmova koje smo upravo prezentirali, autori su se približili rješenju pojma kauzalnosti na slijedeći način: »Uzrok društvenog ili individualnog fenomena nije nikada drugi individualni ili socijalni fenomen sam za sebe, nego uvijek kombinacija socijalnih i individualnih fenomena... Uzrok vrednote ili namjere nikada nije sama ta namjera ili vrednota, nego uvijek kombinacija namjere i vrijednosti« (**Ibid.**, str. 89). Osnovni metodološki princip koji autori zastupaju je pokušaj spajanja individualne i objektivne razine kao i pokušaj eksplikacije društvenih činjenica u njihovoj uzročnosti preko pojma totaliteta i nedjeljivosti uzročnosti društvenih pojava.

² »Pod socijalnom vrednotom podrazumijevamo bilo koji događaj koji ima empirijski sadržaj pristupačan članovima nekih društvenih grupa i značenje u odnosu na koje to jeste ili može biti jedan predmet aktivnosti«. »Pod težnjom (namjerom) podrazumijevamo proces individualne samosvijesti koja determinira stvarnu ili moguću aktivnost individue u socijalnom svijetu« (**Ibid.**, str. 69—70).

Problemi koji su istaknuti i danas su problemi sociološke metodologije i epistemologije i zahtijevaju daljnja razjašnjenja u različitim pokušajima premošćivanja jednostranih socioloških objašnjenja — bilo onih koja su »pre-tjerano precizna« ili pak onih koja se nejasno i općenito pozivaju na »opće društvene činjenice« ili »društveni kontekst« kao općerazumljivu i samorazumijevajuću varijablu koja objašnjava gotovo sve i ne traži svoju daljnju operacionalizaciju.

Istraživanja koja su provedena u dvadesetim i tridesetim godinama često nisu »znanstvena« u smislu u kojem se istraživanja sociološkog karaktera danas procjenjuju. Na žalost, prevladavanje kvantitativnih tehnika u sociološkoj metodologiji često se izjednačava sa znanstvenošću, s kvalitetom, što često ne odgovara istini. Sukob između tzv. kvalitativne i tzv. kvantitativne metodologije koji latentno figurira, lagano bi se mogao riješiti ako bi se prva metodologija shvatila kao nužna faza bilo kojeg istraživanja, a druga pak kao suplementna i ne uvijek nužno obavezna.

Middletown

Jedno od ranih socioloških istraživanja koje je također nastalo tridesetih godina ovog stoljeća, a koje nije inspirirano posebno »duhom čikaške škole« je studija o **Middletownu** od supruga **Lyndt**.³ Studija je međutim, karakteristična jer dobro prezentira karakteristike sociološke metodologije onog vremena. Zanimljivo je da autori studije o **Middletownu** izriču u uvodu vrlo male ambicije o samom projektu, ne definirajući ni operativno istraživački zadatak u terminima hipoteza i varijabli istraživanja, a ne postavljaju ni jasan istraživački cilj svog rada. Jednostavno utvrđuju da su željeli opservirati, zabilježiti fenomene i tako postaviti daljnja pitanja grupnog ponašanja u jednom naselju u SAD. Ističu da su željeli prezentirati »... dinamičnu, funkcionalnu studiju o suvremenom životu ove specifične američke zajednice u svjetlu trendova mijenjanja ponašanja opserviranih u njihovom trajanju u posljednjih 35 godina« (str. 6). Obimna studija, čija je realizacija trajala nekoliko godina i koja je poslije nekoliko godina dobila svog brata — blizanca (**Middletown in Transition**), također je karakteristična studija po primjeni različitih metoda od kojih većinu možemo svrstati u grupu metoda tzv. kvalitativne metodologije. Istraživači su, na primjer, organizirali svoje istraživanje tako da su prvo u ispitivanom naselju otvorili ured koji je funkcionirao nešto više od godinu dana, a u uredu je operativno funkcionirao sekretarijat. Autori su se koncentrirali na jedan određeni period proučavanja mjesta što je činilo raspon od 36 godina (1890 i 1924).

Autori su, na primjer, utvrdili da nisu mogli govoriti o gradu kao cjelini, pa su grad analizirali kao skupinu pojedinačnih zona i pri tome su se nesvjesno značajno približili iskustvima **R. Parka** i njegovih kolega s Čikaškog sveučilišta.

Koje su sve metodološke postupke i sociološke tehnike koristili autori u istraživanju?⁴ Spominju se slijedeće tehnike: participacija u lokalnom životu,

3 Usp. u Lyndt, R. S. i Lyndt, H. M., 1929.

4 Usp. posebno str. 506—510.

ispitivanje dokumentarnog materijala što se odnosi na korištenje statističkog materijala, novina za dvije spomenute karakteristične godine — prvu i posljednju godinu perioda koji je proučavan, publikacije pojedinih organizacija. proučavana su i dva dnevnika, zatim, pisma, uspomene i sjećanja starijih građana kao i školski dnevnik. Na taj je način analiziran gotovo sav relevantni materijal. Slijedeći postupak bila je kompilacija različitih statističkih podataka. U svim situacijama u kojima se nisu mogli dobiti precizni statistički podaci autori su sami dolazili do inicijalnih podataka i prilagođavali ih potrebama istraživanja. To se odnosilo na slijedeće aspekte: visine plaća, stupanj stvarne zaposlenosti u naselju, intenzitet i karakter industrijskih povreda, odnos između mjesta stanovanja i mjesta rada, profesionalna promocija, članstvo u pojedinim klubovima, itd. Četvrta metoda koja je bila korištena je intervju. Intervju se vodio s konduktorom u tramvaju, s brijaćem, s prodavačicom u radnji, pa sve do pažljivo pripremljenog razgovora (dubinski intervju) s najbolje informiranim članovima, odnosno predstavnicima različitih organizacija. Osim tih, provedeni su intervjui na dvije serije populacija koje su reprezentirale šarolikost populacije **Middletowna** — na radničkoj populaciji i na srednjoj klasi. Ukupno su obuhvaćene 124 radničke obitelji i 40 »business type« obitelji. Intervjui iz potonje skupine trajali su i po tri sata. Peta i posljednja metoda koja je korištena u istraživanju bila je metoda ankete uz korištenje upitnika. Poslali su 400 upitnika članstvu različitih klubova, a istom metodom ispitivali su i učenike u školama.

Iako su autori detaljno obrazložili izbor i način ispitivanja, ipak su vrlo evazivni kada se postavlja problem teorijskih ambicija — nigdje se u cijelom radu ne mogu naći formulirane hipoteze ili neke druge tvrdnje koje se pokušavaju eventualno »dokazati« (potvrditi ili oboriti) istraživanjem. Neovisno o zahtjevima za »striktnom metodologijom«, nigdje se u radu ne može susresti izvođenje odgovarajuće usporedbe između eventualnih očekivanja i konačnih rezultata istraživanja. I u nastavku studije koji je uslijedio poslije osam godina i bio kasnije objavljen pod naslovom **Middletown in Transition. A Study of Cultural Conflict** od strane istih autora postavljene su još manje rigorozne metodološke ambicije. U drugoj se studiji prvenstveno istražuju posljedice depresije iz 1929—30. godine u USA i njezini učinci na proučavano naselje.⁵

Ostale monografske studije

Specifičan karakter čikaške škole sociologije može se možda najbolje utvrditi kada se upoznaju neke od monografskih studija nastalih u dvadesetim i tridesetim godinama ovog stoljeća. Mnogobrojni doktoranti čikaškog sveučilišta izrađivali su svoje doktorske disertacije radeći na obradi za današnje pojmove specifičnih socioloških problema u okviru žive »sociološke laboratorije« grada Chicaga. Uspješnije monografske studije — disertacije čija je

⁵ Ovakva relativno niska razina preciznosti i aspiracija koje susrećemo u spomenutim istraživanjima *Lyndovih* sama za sebe dobro ilustrira stupanj razvijenosti sociološke metodologije onog vremena te može indirektno poslužiti i za »obranu« slične metodologije korištene i u Chicagu.

priprema trajala nekada i desetak godina, kasnije su bile publicirane kao specifični doprinos sociološkoj misli, posebno onoj iz područja urbane sociologije. Najznačajniji mentor u izradi monografskih disertacija bio je svakako **R. Park**, a zatim i drugi članovi čikaške katedre, naročito **E. Burgess**.

Među značajnije studije ubrajamo studije **H. W. Zourbaugha**, *The Gold Coast and the Slum* (Zlatna obala i slam), **L. Wirtha**, *The Ghetto* (Geto), **F. M. Thrashera**, *The Gang* (Banda) i **E. H. Sutherlanda**, *The Professional Thief* (Profesionalni lopov).⁶ Ove su studije karakteristične i kao klasični reprezentanti »duha« čikaške škole — kako po metodologiji koja je korištena. tako i po osnovnom konceptijskom okviru.⁷

Noviji razvoj

Kasniji razvoj sociologije doveo je do predominacije tehnika istraživanja koje su sociologiju dovele na sasvim drugi kolosijek i protiv čega je u američkoj sociologiji na sebi specifičan način među prvim ustao **Wright C. Mills**. U čikaškoj školi takva se, prije svega kvantitativna metodologija, počinje razvijati prije svega dolaskom **W. F. Ogburna** na čikašku katedru, a i kasnijim »prilagodbama« drugih istraživača novijim tehnikama i preciznijim načinima obrade podataka, pa se postupno »duh **R. Parka**« nepovratno gubi.

Međutim, šezdesetih i sedamdesetih godina ovog stoljeća dolazi do ponovnog pokušaja uvođenja kvalitativne metodologije, što je posebno vidljivo, na primjer, u radovima **Howarda S. Beckera**.⁸ U svom radu *Sociological Work. Method and Substance* iz 1970. godine **Becker** se i sam poziva na »duh R. E. Parka koji mu je otkrio kakav tip sociologa on sam treba dati. Društvo sam shvatio kao kolektivnu akciju... i prihvatio sam taj pogled, pretpostavljajući da su ga oni (moji učitelji — **Blumer** i **Huges**) dobili od **Parka** i **G. H. Meada** i kroz **Parka** od **Simmela**« (str. V). **H. S. Becker** se pridružuje mnogim istraživačima povijesti sociološke misli u SAD kada utvrđuje da istraživačka shema koju su koristili čikaški sociolozi u dvadesetim godinama ovog stoljeća nije bila razvijena iz neke posebne aksiomske teorije, nego prije iz karaktera grada i gradskog života. »Sve je bilo materijal za razvijajuću teoriju« (str. 65).

Osnovni princip koga se drže predstavnici kvalitativne metodologije jest taj da ni jedno istraživanje ne može dati precizan recept za rješenje svakog sociološkog problema. Svako istraživanje doprinosi definiranju problema i indirektno vodi njegovom rješavanju. To su sve principi koje je, na primjer,

⁶ O **Sutherlandovoj** studiji, kao i o nekim drugim monografskim analizama pogledati u radu **V. Popovski** u ovom broju časopisa.

⁷ Osim spomenutih studija, valja spomenuti svakako klasičnu studiju od **W. F. Whitea**, *Street Corner Society*, kao i neke druge studije od **Shawa** i **McKaya** o kriminalitetu i delinkvenciji. Međutim, ove studije ili ne pripadaju vremenski i konceptijski u okvire »čikaške škole« — nastale su ili prije ili kasnije od centralnog perioda kojim se bavimo (od 1920—1930. godine) ili su pak nastale potpuno izvan okvira čikaškog sveučilišta. **Shaw** i **McKay** su svoje najznačajnije analize provodili u četrdesetim godinama, pa iako su te analize i konceptijski ilustrativne za čikašku sociologiju iako pripadaju čikaškoj sociologiji, vremenski izlaze izvan okvira. Osim toga, specifična čikaška metodologija tada više i nije toliko specifična.

⁸ Usp. u bibliografiji njegove radove kao i prikaz njegovog djela *Outsiders* u radu **V. Popovski** u ovom broju časopisa.

i **W. I. Thomas** zastupao kada je govorio o potrebi sociološkog »definiranja situacije«. **Becker**, na primjer, smatra da⁹ svaki sociološki problem ima svoju posebnu povijest i razvija se kroz niz stadija od kojih svaki reflektira promjenu ovisno o tome tko definira problem, u odnosu na karakter definicije koji se daje svakom problemu kao i prema akcijama koje rezultiraju kao pokušaji rješavanja pojedinih problema. Definirati jedan sociološki problem nije jednostavan zadatak, smatra **Becker**. Problem se i sastoji u tome da se svaki sociološki problem može definirati na razne načine u ovisnosti o tome tko ga definira, kada ga definira, zašto ga definira — dakle, u ovisnosti o socijalnim grupama koje definiraju problem, o karakteristikama socijalne situacije uopće, itd. **Becker** spominje da je kada se definira pojedini problem potrebno raščistiti sa svim pretpostavkama, eksplicirati jasno koji su sve elementi intervencije u strukturu i procese koji doprinose nastanku problema, te vrlo precizno pokušati odrediti što bi mogao biti sociološki doprinos određenim problemima. Često se osnovni doprinos sociologije proučavanju pojedinih društvenih problema može svesti na iznošenje jasnih prijedloga o alternativnim pozicijama s kojih je problem moguće sagledati. Zanimljivo je da se i **Becker** zadržava na razini »objašnjavajuće sociologije« — raščišćavanja pretpostavki, ekspliciranja vrijednosnih postavki, pojašnjavanju alternativa kao postupaka koji trebaju doprinijeti razjašnjavanju kompleksnosti problema koji se proučava. Najmanje se od sociologije mogu očekivati prijedlozi za rješenja situacija izazvanih pojedinim socijalnim problemima, što je pak najčešća pogreška koja se često iznosi kada se sociologiju i u suvremeno vrijeme optužuje da nije dovoljno »aplikabilna«.

Kvalitativna, za razliku od kvantitativne metodologije, što po našem mišljenju treba da označi samo dvije faze u provođenju bilo kog sociološkog projekta te se o te dvije sociološke metodološke orijentacije može najpravilnije govoriti u komplementarnom smislu, nije dakle bila samo tipična za čikašku školu sociologije, ona i danas ima svoje predstavnike. Kvalitativna metodologija, kako to iznosi na primjer **Filstead** (1971, str. 6) »... se odnosi na one strategije kao što su promatranje sa sudjelovanjem, dubinski intervju, potpuna participacija u aktivnostima koje se istražuju, itd. što omogućava istraživaču da dobije informacije »iz prve ruke« o empirijskom svijetu koji istražuje. Kvalitativna metodologija omogućuje istraživaču da dođe 'bliže podacima', razvijajući analitičke, konceptualne i kategorijalne komponente i objašnjenja iz samih podataka — prije nego li iz unaprijed utvrđenih striktno strukturiranih i visokokvantitativnih tehnika koje postavljaju empirijski socijalni svijet u operacionalne definicije koje je istraživač konstruirao«. Autor dobro ukazuje na osnovnu razliku koja bi se mogla postaviti između tzv. kvalitativne i kvantitativne metodologije. Kvalitativna metodologija ne polazi u istraživanju od unaprijed stvorenih preduvjerena koja se eventualno moraju proučavanjem određene situacije potvrditi, nego polazi od pretpostavke o postojanju socijalnih problema koji zahtijevaju prije svega jasno i kompleksno sagledavanje cjeline procesa, a tek onda konstruiranje odgovarajuće konceptualne sheme koja treba dati kompleksan prikaz proučavanih

⁹ Usporedi u **Becker**, H. S. ed., 1967, str. 5—31.

situacija. »Ukratko, kvalitativna metodologija zastupa onaj pristup ispitivanju empirijskog socijalnog svijeta koji zahtijeva od istraživača da interpretira stvarni svijet iz perspektive subjekata njegovog istraživanja« (*Ibid.*, str. 7). Princip »uživljavanja« koji se ovdje zastupa bio je jedan od principa metodoloških postupaka čikaških sociologa s početka ovog stoljeća — ispitivati pojave uživljavanjem u stvarni svijet subjekata koji i čine taj svijet.

Svi ti aspekti kvalitativne metodologije koje smo do sada napomenuli predstavljaju u izvjesnom smislu oživljavanje duha čikaške škole koja je bila primjenjivana, a da nije bila poznata pod tim nazivom, niti je pak bila suprotstavljena kvantitativnoj metodologiji čiji se razvoj realizira u kasnijim dekadama i koja je danas dominantna struja u sociološkoj metodologiji uopće. Zbog toga se može reći da su **H. S. Becker** i neki drugi kao, na primjer, **H. Blumer**, **I. Deutscher**, **I. Horowitz**, **E. Goffman**, te **H. Garfinkel**, koji razvija specifičnu »etnometodologiju«, predstavnici suvremene sociološke misli koja nastavlja tradiciju čikaške škole s početka ovog stoljeća.

Jedna od metoda koja se smatra legitimnom metodom kvalitativne metodologije je i metoda sudjelujućeg promatranja. »Pod sudjelujućim promatranjem podrazumijevamo onu metodu u kojoj promatrač participira u svakodnevnom životu ljudi koje proučava ili otvoreno kao istraživač ili prikriveno u nekim drugim ulogama, promatrajući stvari u njihovom svakodnevnom odvijanju, slušajući što se govori i ispitujući ljude kroz neko vrijeme« (*Ibid.*, str. 133). Osim metode sudjelujućeg promatranja koja nema, kao što vidimo, neke precizne metodološke odrednice, **field** istraživanja se smatraju osnovnim tipom istraživanja koja se provode metodama kvalitativne metodologije. U **field** istraživanjima metoda sudjelujućeg promatranja je najčešća metoda koja se koristi, koja je često dopunjena intervjuima i prikupljanjem sekundarne građe.

Zaključujući prezentaciju karaktera čikaške škole preko izabranih monografskih studija koje, po našem mišljenju, reprezentiraju tu školu i karakterističnu metodološku i tematsku orijentaciju, nadamo se da smo pružili zadovoljavajuću sliku o profilu studija i karakterističnoj orijentaciji čikaške škole. Te se karakteristike dađu sumirati u slijedeće elemente: izbor nespecifičnih tema istraživanja, izbor nespecifičnih metodoloških postupaka istraživanja, dugotrajnost provođenja istraživačkih poduhvata, nepragmatična orijentacija studija, odnosno želja da se studiranjem problem još više i dublje upozna što će tek onda pružiti elemente za njegovo eventualno rješavanje. Zbog takvih karakteristika, čikašku školu dvadesetih i tridesetih godina ovog stoljeća možemo smatrati specifičnom kako po izboru tema, tako još i više po striktnom korištenju metodologije koja će kasnije biti nazvana kvalitativnom metodologijom. Čikaška škola prezentirana prije svega u monografskim studijama predstavlja ranog predstavnika kvalitativne metodologije.

Literatura

- Becker, H. S., ed., 1967. *Social Problems: A Modern Approach*, John Wiley and Sons Inc., New York.
- Bensmann, J., Vidich, A. J., Gerth, N., eds., 1982, *Politics, Character and Culture. Perspectives from Hans Gerth*, Greenwood Press, Westpoint, Conn. USA.

- Bierstedt, R., ed., 1969, Florian Znaniecki on Humanistic Sociology, University of Chicago, Press, Chicago.
- Čaldarović, O., 1984, Urbana sociologija. Socijalna teorija i urbano pitanje, »Glo-bus«, Zagreb (u tisku).
- Filstead, W. J., ed., 1971, Qualitative Methodology, Markam Publishers Company, Chicago.
- Janowitz, M., ed., 1966, W. I. Thomas on Social Organization and Social Personality. Selected Papers, University of Chicago Press, Chicago.
- Kuvačić, I., 1973, O prednostima i nedostacima kvalitativnog pristupa u sociologiji, »Revija za sociologiju«, br. 3—4, Zagreb, str. 72—89.
- Lyndt, R. S., Lyndt, H. M., 1929, Middletown. A Study in American Culture, Harcourt, Brace and Co., New York.
- Lyndt, R. S., Lyndt, H. M., 1937, Middletown in Transition. A Study in Cultural Conflict, Harcourt, Brace and Co., New York.
- Sutherland, E. H., 1965 (1937) The Professional Thief. By a Professional Thief, The University of Chicago Press, Chicago.
- Thomas, W. I., Znaniecki, F., 1919, The Polish Peasant in Europe and America. Monograph of an Immigrant, Richard G. Baldyer., Boston (Vol. I—VII, 1919—1926).
- Thrasher, F. M., 1963 (1927), The Gang: A Study: of 1.313 Gangs in Chicago, The University of Chicago Press, Chicago.
- Wirth, L., 1956 (1928), The Ghetto, The Univeresity of Chicago Press, Chicago.
- Zorbaugh, H. W., 1976 (1929), The Gold Coast and the Slum. A Sociological Study of Chicago's Near North Side, The University of Chicago Press, Chicago.

Ognjen Čaldarović
Qualitative Methodology of the Chicago
School of Sociology

SUMMARY

The Chicago School is known in sociology both because of its methodological and urban orientation. In the work, the author analyses the main epistemological characteristics of the qualitative methodology which was used in many sociological researches. An analysis of the works of W. I. Thomas and F. Znaniecki's Polish Peasant is carried out as well as Lyndt's study of Middletown and of the Middletown in Transition. Some other monographs are also analysed.

In the second part of the article an analysis is carried out of the use of qualitative methodology in the works of more contemporary authors. In that sense some basic features of the works of H. S. Becker and H. Garfinkel are carried out and the emphasis is given to the necessary unity of both the quantitative and qualitative approaches in the sociological researches.

Translated by
O. Čaldarović